

FORTUNANTE CHRISTO!

V I T I S
AC
VITICULTURAE
ORTUM,
PRAECIPUE ΙΣΤΟΡΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

EX

Dissertatione ἀποχεδιασικῇ
SUPERIORUM CONSENSU IN INCLU-
TA SALANA,

publicè disputabunt

PRAESES

M. FRIDERICUS CALENUS,

ET

RESPONDENS

CHRISTOPH. GEBHARDUS CALENUS,

Med. Stud.

HALLENSES S.

A. D. Xbris, A. O. R. CID IOC LXXIX.

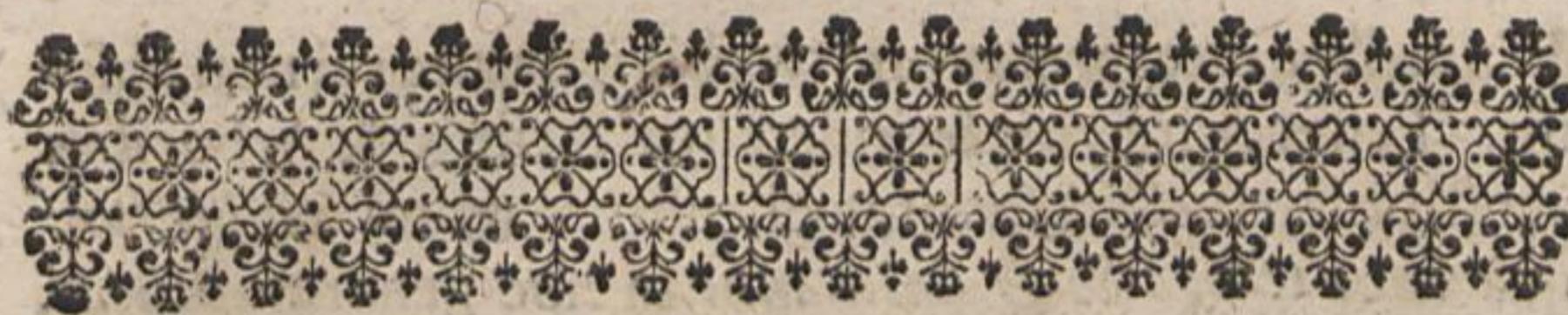
LITERIS VIDUÆ SAMUELIS KREBSII.

Oecon. E.

162,1

9

Favente Christo!

§. I.

Væ inter Vindemiales , quas vocant ferias ,
temporis rationem secutus , de *Vite* , *Vino*
ac *Vindemia* sparsim collegeram , proli-
xiori aliquando Dissertationi publicæ de-
stinaveram , quam qvum subita nunc festi-
natio sufflaminet , pauca ex illis ac de ipso
præcipue VITIS AC VITICVLTVRAE ORTV
potissimum *ἰστορικῶς* decerpta eò breviori filo ac stilo
contexenda erunt , quôminùs & huic , & quod aliud lucu-
lentius jam affectum habeo thema Heraldicum , dignè ela-
borando vacare nunc per alia licet . Interim hâc velut
promulside prælibatâ , plura si quæ hujus generis ad gustum
esse queant , pleniore , ut primum per Deum ac diem lique-
rit , scypho propinabimus .

§. 2. Ne autem nominis rationem omnino nul-
lam habuisse videamus , paucula quibus in rei naturam
quadamtenus prænoscendam deferamus , præmittimus .
Vitem quam *ἄμπελον* Græci vocant , à *vino* dictam *Varro* ,
IV. de L. L. geminâ vice statuit : qvum à *vite* potius *vinum* ,
quasi *vitinum* , deductum alii velint , qui Græcum *ἄμπελον* ,
unde id omnino est , negligunt . Rectius itaque *Donatus*
ad Eunuch. Act. IV. 4. vitem & vimen ejusdem ait esse ori-
ginis , nempe à *viere* , quod *Festus alligare* , *Nonius vincire*

& inflectere interpretantur: verbis à natura rei non absolu-
tiis. Lenta enim vitis & inflectitur facile, & Arboribus
aut stipitibus vel suâ sponte vel cultoris manu applicatur:
quâ voce Cicero & Quintilianus in hoc genere utuntur.
Virgilius-Ulnis adjungere vites dixit. Indearbustare verbū,
inquit Aldrovandus (si quidem ē verus autor est, Dendrol. Lib.
1.p.10.) Græcis δενδροφυτώ processit, quod agrum arboribꝫ
ad maritandas vites inserere denotat. Et J.Cti Arbustum in-
terpretantur locum in specie vitiferis consitum arboribus,
h.e. ulmis, populis vel similibus. Spieg. Lex. Jur. Civ. Quin
& ipsæ arbores decurtatae hunc in usum, arbusta, vitisque
meliis super illis, quam alibi fructificans, arbustiva, Græ-
cis ἀναδενδρεῖς, & illius vinum arbustivum nuncupatur,
cujusmodi excellentissimum Capuanum aestimabatur.
De vitibus in Campano agro recenset Plinius l. 14. c. 1. quod
populis nubant, maritasque complexæ, atque per ramos
earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes
cacumina æquent, in tantum sublimes, ut vindemiator
autoratus rogum ac tumulum excipiat. Ad quæ Jac. Dale-
campius Comment. hæc habet: Dum ad putandum vine-
am conductitur, paciscitur, si forte casu pereat, rogum ac se-
pulcrum sibi fieri impendio autorantis. Et unam vitem Ro-
mæ in Liviæ portibus subdiales inambulationes umbrosis
pergulis opacâsse, eandemque duodenis musti amphoris
fœcundam fuisse idem refert Plinius. Sic Erasm. Franc. im
Ost-West-Indischen Lustgarten pag. 714. in der Landschafft
Virginien gibts viel Weinstöcke/ welche so hoch wachsen / daß
sie die Spizen der grossen Bäume erreichen. Atque hi ca-
preoli vitium extremi s. claviculi & flagella (ελικες) qui-
bus proxima quæque prehendunt, & hederae ad instar am-
biunt, ut ventorum ac turbinum impetum sustineant, &
vagâ se proceritate diffundant, viticula s. viticuli, quod
Buchn. in Lex. mavult, nomine adpellantur. Quod ipsum
qvum

quum & *viticellæ* herbae proprium sit, *Isidor. lib. 17. cap. 9.*
perhibente, idem nomen inde sortita est.

§. 3. Factum hinc putat Vossius (*in Etymol. p 562.*) ut
Centurionis olim insigne ac gestamen (quasi **Regiments-**
Stab) *vitis* esset, quâ milites quoq; cedebat. *v. Al. ab Al. 6. Gen.*
D. 18. Grandior illa haud dubiè ac robustior nostrâ vite, quæ
arboris nomen, quod jure ap. *Priscos* *viti* *datum* *Plin. l. 14.*
c. 1. ait, haud meretur. Cujus quidem insolitæ ac prodi-
giosæ magnitudinis racemos, quorum singuli singulos ex-
pleant currus, *Eucarpia* olim, minoris *Phrygiæ* urbs tulisse
dicitur à *Pier. Val. Hierogl. L. 53. c. 26.* Quin etiam currum
medium ibi diffractum unici racemi pondere, *Metropha-*
nes tradit. Ita rectè *Plinius* nullum ap. *Græcos* menda-
cium esse dicit, quod teste careat. *Vid. Steph. de Urbibus*
& Cornel. à Lap. ad b. l. qui fidem *Metrophani* itidem de-
rogare videtur. Sed utcunque se illa habeant, nostrâ etiam
ætate, quâm his, tûm præcipuè exteris regionibus, prægran-
des adeò vites nasci, quæ & arboris ingentis speciem referre
& dicto usui similibusque commodæ esse queant, compertū
est. *Vid. Münst. Cosmogr. & laud. Erasm. Franc. l. c. passim.*
Nec v. omnes (ut addere hoc liceat) qui vitæ gestarent,
Centuriones fuisse, sed quibus spes facta honoris hujus, ut
primum vacaverit locus, consequendi, signum hoc datum
ex Eusebii Lib. VII. c XIV. ubi *de Marino* agit Christiano,
mox Martyre futuro, observare cum *Vossio* licet. Ex *Val.*
Max. 3, 2. ipsam Centurialem dignitatem *vitem* quoque di-
ctam patet.

§. 4. Cæterum & idem *vitis* nomen ad *machinae* aliquod
spiralis lignæ genus, quod ad modum *vitis* contortum vide-
atur, translatum, laudatus *Aldrovandus* monet *l. c. L. 2. p. 480.*
Vineam, machinam pariter militarem à similitudine sic di-
ctam descriptam vide *in Jos. Laur. Polym. l. 4. p. 300.* &
Rof. Ant. X. 16. Cur verò fluvius ille *Gallicus* ex *Apennino*

monte per Æmiliam in Mare Hadriaticum ap. Ravennam
se exonerans, juxta quem Hispani Anno superioris seculi
12. die Paschatis, à Gallis, sub Ludov. XII. maximâ & juxta
non-nullas 18000. militum clade affecti, hoc nominis fue-
rit indeptus, ut sc. *Vitis f. Vitis* diceretur, *Montone* alias
aut *Rocone* dictus, haud adeò liquet. Quamquam ab ad-
nascentium vitium ubertate id hæsisse ipsi, sint qui existu-
ment. Uti nim. Italiam στὸν ἄγρον à vitulis, quibus ab-
undat, unde & olim Vitulam dictam Gellius prodidit.
Quam tamen ab ipsis potius vitibus, quarum innumeras
illic provenire Virgilius l. 2. Georg. v. 103. seqq. afferit, sic
dictam Italorum non-nulli contendunt, qui Latium in-
de Oenotriam olim, ab Oenotrio Rege cognomine, hunc-
que ab οἶνῳ, vinum; sicut Janum, Latinorum itidem
Regem à οἴνῳ vinum vocatum volunt. Quod de suo loco plu-
ra erunt commemoranda.

§. 5. Nunc ut in rem ipsam descendamus, quæren-
dum est primò de vitis ipsius ortu, quam à primæva crea-
tione excludere ausi nonnulli, dum Noam post diluvium
demum eam plantasse ex *Gen. IX. 20.* didicerunt. Ejus verò
productionem quando homini tribuere, nisi impiè absur-
di non potuerunt, novam post Cataclysmum creationem
alii à DEO, alii ab ipso Satanâ factam, pejori absurditate
ac impietate confinxerunt. Atque hos inter primicerii
facile sed & pessimi deprehenduntur, qui se *Encratitas* i. e.
continentes olim adpellabant, quod per omnem
vitam à conjugio, carnibus, vino, cœterisq; omnibus, quæ
ansam vitiis aut libidinib; dare possent, plus quam Naziræ
severitate abstinebant. *Tatio* duce aut seductore potius orti,
qui Ignatii Martyris discipulus, cæterà non indoctus, sed
singularis cujusdam sanctitatis presumptione, eò vesaniæ ab-
reptus

reptus legitur. Hi, & qui sequebantur hos *Severiani* vitem non à DEO sed à serpente s. Diabolo terræ commixto productam esse in hominum perniciem, impiè calumniabantur, illudque Draconis in vino venenum, in causa esse, cur mens hominis multipliciter inde turbata, ad tot mala, stuprum, adulterium, cædes veluti furiis quibusdam impelleretur. Post illos & *Manichæi* circa A. C. 280. inter prodigiosos errores alios, vitibus etiam & vino detrahebant, teste *Augustino*, id esse principis tenebrarum institutum pari impietate credentes, Vinumque ideo, juxta cum aliis frugibus, quas sentire & ipsi putabant, summopere aver sati. In *Patrocinium erroris* illud *Rom. XIV. v. 21.* *Bonum est vinum non bibere*, præpostorè allegantes, omissis, quæ illicò seqvuntur verbis: *neque quidquam, per quod Frater tuus impingat aut offendatur.*

§. 6. Ægyptii vero ut omnium superstitioni maximè & fabulosi erant, sic vitem ex fusio in terram Gigantum sanguine pullulasse, in urbe suâ *Plintbinc* (vid. *Alex. Sard. derer. invent. Lib. II. c. 16.*) unde & amentia & furor vino inesset, persuasum habebant. Quare & eorum Sacerdotes & antiquissimi Reges, nam & illi tunc non nisi Sacerdotes erant, vino pertinacissimè abstinebant, ut ex Hecatao tradit *Pier. Valer. L. c. 25.* Quamquam posteriores Reges, ut idem addit, Psammeticho imprimis Autore, vinum sed certâ mensurâ mensis adhibuere. Ut mirari propemodum oporteat, Φιλοίνγες eos olim vocatos, referente, *Coel. Rhodig. 16. A. L. 3.* nisi fortè quod patriam vini sibi vendicârint. Vid. *Ph. J. Sachs à Lewenh. in Ampelogr. c. 3. p. 9.* In Deorum verò ceremoniis vino semper usi Ægyptii eodem libabant, non ut gratū quidem cœlestibus oblatu ri, sed eorū sanguinem, qui contra Deos pugnassent, propinaturi. Cæterū ut ab aliis populis vinum in sanguinis vicem ac signum in sacris oblatum, eoque nonnunquam cognoscuntur.

cognomento nuncupatum, P. Valer. i. e. observat. Unde apud Maronem:

*Vidit, Thuricremis qvum dona imponeret aris,
Horrendum dictu! latices nigrescere sacros,
Eusaque in obscenum se vertere vina cruorem:
non tantum ostenti loco positum, sed antiquum attigisse
significatum ipsi videtur, quod & pro vino sanguis & pro
sanguine vinum acciperetur: sicut à Mose in cantico: &
sanguinem uvae biberunt meracissimum; & à Psalmographo
dictum: sanguinem uvae biberunt. Unde Siracides quoque
sanguinem terrae, vinum adpellavit. Sed de Paganorum cir-
ca vitis ortum fabulis, vel sub calcem hujus dissertationis,
vel peculiari aliquâ pluribus agetur.*

§. 7. Qui verò Noam vitis primum Autorem o-
lim crediderunt, refutat eos una cum prioribus illis, qui
ab usu discernere abusum nesciverunt, Ambrosius Lib. III.
c.7. Neque enim inquit, nisi eam reperisset (Noa) ante ge-
neratam, plantare potuisset. Cultor ergo non autor est vi-
tium. DEUS autem qui sciret, quod vinum sobriè pota-
tum, sanitatem daret, augeretque prudentiam, immode-
sumtum ad vitia causas daret: creaturam dedit, abundan-
tiam humano arbitrio reservavit, ut parsimonia naturâ
effet magisterium sobrietatis, abundantie noxiū, lapsusq;
temulentiae sibi adscriberet humana conditio.

§. 8. Neque verò divina illa vitis procreatio post
Diluvium demum obtigit, quod absurdè quidam senti-
unt, sed primævæ corporum naturalium omnium produ-
ctioni utique σύγχρονa est. Etenim DEUM, postquam
universum hoc, cum omnibus incolis considerat, à no-
varum specierum creatione cessavisse, sacra nos docet pa-
gina. Et vitis utique usum Patribus etiam ante-diluvia-
nis, quin ipsi Adamō non fuisse incognitum, complures
sunt, quæ facile persuadent rationes. Præterquā enim illud,
quod

quod vulgò ex Matth. XXIV. 38. hanc in rem adfertur ἡσυχία
ἐν τοῖς ἡμέραις, ταῖς δὲ ταῖς καταλυτικῆς λεόγοντες καὶ πίνοντες
&c. Erant in diebus ante diluvium edentes & bibentes: ex
quo ad illam quæ hīc indiguntur à Salvatore, ingurgita-
tionem & intemperantiam vino abusos homines, recte
conjicitur. Vid. Max. Rev. Dn. D. Job. Olearii, Suscept. ac Pa-
tronii nostri O. M. incomparabile Opus, die Bibl. Erklärung
part. I. ad c. IX. Gen. v. 20. ad vocem בְּרִם Weinberge/
ubi vineas ante-diluvianas ex Luc. 17. 27. itidem asserit.
Nimirum verisimile non est, factitium potum inebriatu-
rum priùs inventum fuisse, quam vinum, potum natu-
ralem. Facilior n. erat (inquit Schotanus Biblioth. S.
Tom. I. de secunda mundi etatis Lib. I. cap. 4. p. 36.) inver-
niendi ratio in uvis, & potius occurrit hominum manibus
mentibusque se ingessit uvarum succus, quam coctura aqua
cum hordeo & lupulo ac similis farina sicera. Evidem &
aquis, ut pote tum salubrioribus & sapidioribus quam post
Diluvium, usos Antediluvianos, conjectura est Tornielli
Ann. 1661. §. 1. citati ab Excell. Dn. D. Bebelio de Ecclesiae Ante-
diluv. ver. & fals. p. 43. §. 30. Alià ratio vini ante Noachum
usitati, ex ipsis primâ etiā ætate factis sacrificiis, quibus
libamina ex vino addi solita, facile suppetit: probata
etiam B. Luthero f. 152. Gen. & laudata Dn. Bebelio l.c. Vid.
Guil. Outramum de sacrific. Jud. lib. I. cap. 8. p. 80. seqq.
Quid? quod vitem Arborem in Paradiso veritam fuisse,
quam gustans peccarit Adam, Magistri Judæorum absq;,
omni scrupulo affirmant? Quorum aliquos citat Light-
foot. Hor. Hebr. ad Luc. c. I. p. 718. Tutiūs vero, cui dubium
est, concretam jam olim rebus aliis vitem, Psalmum a-
deat Davidis CIV. 15. ubi in serie rerum à DEO in usum
hominis conditarum, vinum connumerat Propheta: Pro-
ducens fænum iumentis & herbam usui hominum, ut educat
panem e terra & vinum latifacet cor hominis.

B

§. 9. Quam

§. 9. Quam ipsam rationem inter ceteras potissimum urget Athan. Kircherus Lib. 3. Arc. N. c. 2. p. 181. Qui anted iluvium, inquietus, neque frumentum neque vites, in usu fuisse objiciunt, illi uti naturalium rerum peritia, destituuntur, ita quoque turpissime hallucinantur: neque enim hic ullam necessitatē video, cur, ut suae assertio, non nullā autoritatem concilient, destructo tonius naturae statu, statim ad miracula confugere non vereantur. Natura rerum ab exordio mundi à rerum omnium condiore constituta semper eadē & immutabilis persistit, & usq; ad ultimam rerum consummationem persistura, est; sine causa itaque asseverare, Naturae operationes alias ante diluvium, alias post diluvium fuisse, temerarium, ne dicam stolidum censeo; Et frumenti quidem panisque usum fuisse ante diluvium, nemo negat, imò sacer Textus id apertè docet cap. 3. Gen. in sudore vultus tui vesceris pane. Si ergo panis in usu fuit ante diluvium, certè quoque vini usum viguisse, illum fateri necesse est, qui primaverorum hominum in ingluviem ebrietate, in que effusorum interperantiam novit. Neque si audiendi sunt, qui uvas quidem illos comedisse, ajunt, sed vinum minimè bibisse: quasi vero adeò stolidi fuerint, ut nobilium varum liquore affecti illas non in vini liquorem facillimus negotio per expressionem resolverent, qui ex melle hydromely, aut ex succis poniorum pyrorumque expressione mulsum parasse dicuntur. Neque ullam vini habet illorū objectio, dum dicunt, nil de eo in Sacra Scripturā comperiri, ac proinde ex omnibus mortalibus primitus primum fuisse vineæ plantatorem Noëmum, priusquamque, qui Vinum gustando inebriatus sit: quod si intelligatur post diluvium, verum est, ante verò diluvium apud primavos homines intra 1656. annos, quis non videt?

MSB O. Q. 2

„det id admitti non posse? Erant illotemps homines à
posterioris diluvii non disparis conditionis; certè uti robu-
sto corpore & longævâ vitâ prædicti erant, ita quoque in
tan̄o ac tam̄ multipli rerum ad vitam sustentandā ne-
cessariatum apparatu, vini usum nescisse quis credat? &c.
Ubi quidem circa postremum Kircheri argumentum nota-
mus, eodem potius contra ipsum uti quempiam posse, ex
Turneb. de vino, qui proceritati ac robori corporis, ipsique
longævitati obesse magis vini usum, aliquoties asserit.

§. 10. Cæterum ratio non ultima ultimo nobis loco
succurrit, quod fieri vix potuisse videatur, ut Noachus in
animum induxit, vineas plantare, quæ tam̄ sedulū & ac-
curatum laborem atq; culturam requirunt, nisi vitis natu-
ram, fructusque ejus virtutem & excellentiam jam ante co-
gnitam ac perspectam habuisset. Negantibus id, ac Noa-
chum scientem se non inebriaturum ratis, hæc *Calvini* in
hanc rem verba reponit *Schotanus l.c. Vulgo creditur*, nullum
fuisse vini usum ante id tempus. Ac eò libentius recepta fuit
opinio, quod honestus esset praetextus ad extenuandum pecca-
tum Noæ. Atqui fructum vitis, qui præ aliis omnibus excellit,
neglectum jacuisse & inutilem, mihi non est probabile. Ne-
que etiam dicit Moses, quo primum die vinum gustavit Noe,
fuisse ebrium. Ego hoc in medio relinquens potius ex ebri-
tate Noæ discendum esse arbitror, quam fœda & detestabilis
res sit ebrietas. Alii ad objectionem hanc de ebrietate
Noæ non futurâ, si vini effectum habuisset cognitum, re-
spondent, fieri potuisse ut vitibus à Noa loco generosiore
insertis, generosius, quam ante Diluvium, nasceretur vi-
num, cuius vim ille nondum expertus ac tantundem,
quantum olim de imbecilliori, assveto impunè biberat,
hauriens, præter spem ac intentionem fuerit inebriatus.

§. 11. Rursus alius quidam Interpres punctum il-

Iudicaturus, in Theol. Exeg. in Genes. classe sexta p. 45. in
Prosopographia Noachi primum hæc ponit: Sed domestica
calamitas mox exceptit Patriarcham. Cum enim vitis usu in-
vento, insueto ejus haustu se obrueret, & parum cautè in aprico
supinus jaceret, eum Chamus filius Semo & Japhet o deridendū
proposuit &c. Sequenti autem classe septima p. 51. quæ-
stionem numero 35. hanc format: Q. An vini usus fuerit
ante diluvium? Ac R. Nobilissima stirps, vitis est, quam
DEUS juxta cum aliis Arboribus produxit in prima creatione.
Ut igitur reliquarum plantarum usus non fuit antè diluviu-
m ignotus, ita nec vitium. NOA ejus usum ET CUL-
TUM NON INVENIT SED RESTAURAVIT. Atque hanc
postremam ejus sententiam, aliis etiam sacris Doctoribus
(quorum nos plura adferre testimonia, ne in alienam
messem immisisse falcem videamur, supersedemus) con-
sonam priori merito præferimus.

§. 11. Quanquam adversantes hīc nobis complu-
res non nesciamus, præseriim Hebræos inter vinea & vitiis
ferendæ inventionem distinguentes, ac vitem quidem &
uvas ante diluvium, minimè autem vinum fuisse conten-
dentes. Ita enim præter alios Abarbenel fol 48. col. 1.
היות שקורות המבול היו שם גפנים לאכול – הענבים הנה
לא היה כרם מסודר שורות שורו לעשות יין עד שבאתא
כח במצוות הגפנים שהכnieriso עמו בתיבה נטע כרם
מסוצר שורות ברוי להודיא יין מהגפנים: Et si ante
diluvium ibi non deerant vites, ut uva possent comedī; non
rat tamen vinea, serie lineata disposita, ut vinum inde confici
posset donec Noahus venit cum suis falcibus, quas in arcam
secum detulit, plantavitque vineam serie lineatā, ut ex uvis
vinum exprimeret. Hunc consentit & lucem affundit
überiorem ipse Mercerus l.c. Ego, inquiens, cum Hebreis
ex contextu colligi posse puto, quod primus vineam plan-
tave-

taverit Noa, quum alias vinea ante non sit facta mentio, & nunc dicatur, quod cum esset agricola, cœperit vineam conservare. Erant quidem (pergit) & ante diluvium vites, unde succus aliquis colligi potuit in morem vini. Nam omnes res naturales diebus sex ab orbis initio creatæ fuerant, ut deinceps naturæ tantum propagatio esset, non rerum novarum procreatio. Sed qui vites serie quadam plantavit multas simul, quod vineam vocamus (aliud enim est vites, aliud vinea, et si Galli hoc non distinguunt suâ voce vignæ utrumque complectentes) nullus ante Noën fuerat: non E. vitæ ut vulgo putatur Noe primus plantavit. Sic Ramban, sic Kinchi in Libro Radicum & alii Hebræi sentiunt ex ratione vocum. Vini ergo usum docuisse Noen & invenisse non dubitamus, et si potuerit aliquis ante diluvium vini usus esse, non ita tamen studiose elaboratus ex plantatione multarum simul vitium, quæ est vinea. Ubi quidem paullò liberalior Judæis videtur Mercerus, nobis tamen adhucdum adversus, qui usum vini satis amplius ac largum etiam ante Noam obtinuisse, supra ostendimus; ut ut majorē postea ac largiorem increbuisse non negemus. Licet verò textum hīc potissimum urgeant Adversarii, supra à nobis citatum ex Gen. IX. v. 20. quem Vulgata sic reddit: Cœpit Noe Vir agricola exercere terram & plantavit vineam. LXX. καὶ ἦρξα τὸν ἀνθρώπον γεργός γῆς οὐκ εἰσέβαλλεν αὐτῷ. Frustra tamen hinc causæ suæ patrocinium quærunt. Sive enim verbum נִתְחַל cujus explicatio hīc utramque facit paginam, à חָלֵל derives, ut idem significet, atque incipere, sive à חָוֶל permanere, nihil hinc pro ipsorum sententiā collegeris. Quem enim latet Ebraismus usitatissimus, quod verbum חָלֵל ex idiotismo lingvæ sanctæ ita adhibetur, ut actionis verbo connexum ipsam actionem significet vel exprimat. Confer rei literaria summum Decus,

Isaac. Casaub. *notis in Act. 1. it. B. Glass. Philolog. S Lib. 3. tr. 3. c. 3. p. 238.* ubi etiam Græcum ἔγεγαλο ita variis ex Ser. locis explicat, ut ipsam potius actionem, quam ejus initium significare ostendat. Vid. hic etiam Max. Rev. Dn. D. Gottfr. Olear. *Ad not. Bibl. Ejusq; Dn. Fil. Prof. Lips. celeberr. de stilo N. T.* Si verò permanendi significationem obtainere dicas, quam duo Chaldæi Interpp. Onkelos & Jonathan receperunt, & ipse quoque Ludov. de Dieu Annot. posthumis in Genes. IX. minimè improbat, hoc potius inde elicetur, Noahum permansisse post diluvium terræ ac vineæ cultorem. Quæ ferè Vatabli quoque (*not. ad b. l.*) interpretatione est, quando prænotatis duobus hīc latentibus Hebraismis, verbis illis, inquit, significari, non tunc primum colendis agris ac vitibus operam dedisse Noën, sed potius ipsum collecto animo, quantumvis esset senex rediisse ad agrorum culturam & pristinas labores. An autē vinitor fuerit, incertum esse. Ac certè plantationis vineæ mentio hīc fit non ut rei inauditæ vel inusitatæ, sed potius sacer scriptor vineæ ideò hīc meminisse videtur, ut lector delicti vel ebrietatis infrā commemorandæ occasionem ita perciperet. Quæ ipsa Excell. Dn. Prof. Frischmuthii, Patroni ac Precept. nostri sancte colendi, benevolè nobiscum communicata scitissima sententia est. Denique quando Judæi t teste Mercero l.c. ex nomine Noachi, quod sc, ab eadem literâ incipiat, in quam Hebr. 11' vinum definit, concludunt ad vinum ab eo inventum, nemo est qui collectionis temeritatem non videat.

S. 13. Monet nos jam, antequam ad alia transeamus, quūm aliorum Autorum, tūm Judæorum præcipue deprehensa hīc curiositas, ut undē desumferit Noah vitem illam denudò plantandam, quāve ansa aut ratione adductus severit eam, paucis dispiciamus. Neq; enim à solitjs hic c̄tiā fabulis absti-

abstinent Judæi, quorum tamen aliquæ, si veritatis parum,
prudentiæ nonnihil habere videntur. Quum enim tam fœ-
tundam adhuc & integrā vitē ex inundatione illa pano-
lethrica superesse potuisse, persuadere sibi nequeant, a-
lli eam ex paradiſo avulsam atque allatam alii in arca jam-
dum in hunc usum asservatam perhibent. Sed ut prius, nisi
immunitatem Paradisi à corruptione diluviana probatam
ante dederint, nemo credit, ita hoc, quum omnia in arcam
assumenda singulari Dei præcepto fuerint expressa, nullà
vitis aut aliorum seminū factâ mentione dubio quām ma-
ximo haud vacat. Interim tam alienū à probabilitate non
visum Cl. Mercero, Noam scilicet sibi post diluvium tan-
to usui futuram, si non & aliarum plantarum omnium se-
mina, quod R. Levi vult, in arca servasse. *Qui vero cum*
(idem ait) ex Paradiſo vitam vel palmitem petrisse dicunt, ut
Cabalici, nimium sibi indulgent. Putarim bona ex parte fu-
isse diluvio deletum paradiſum, sindbuc stabat. Nam faciliter
unus est & fabulosum, quod p. ingressos dicunt paradiſum, &
vel mortuos esse, vel sibi non satis cavisse, duos filios Abaronis
mortuos, Adam & Noen sibi non cavisse. Abramum autem
dicunt ingressum paradiſum feliciter unde lucum plantaris
infra & cypri. Præstat ergo dicere Divinā providentiā in ra-
dicibus plantarum, quas non, ut animalia delere statuerat,
vix aliquam ipso diluvii tempore conservatam, ex qui-
bus ipsæ postea repullularunt, quibus inventis culturam
addidit Noa, quum hac sine vites in labruscas, uvæ in om-
phaces degenerent. Quam in sententiā hoc quoque ab iis-
dem Judæis commentū est, quod ex Be. gomia recitat Scho-
tanus. (l.c. p. 37.) Post modum terrā ad propriam naturam
reversā, ipse Noe vir agricola esse cœpit, & exercere ter-
ram & cuncta animantia ad pascuum emittere. Cumque
(ut plerique ajunt) caprarum hircum in Coricum Ciliciat
provin-

„provinciæ montem ad pastum emisisset; ibidē labruscas
„comedens è vestigio inebriatus est. Quamobrem cæte-
„ra animantia cornibus petere cœpit. Quod comperto Noe
„protinus labruscæ virtutem agnoscens ipsam statim san-
„guine leonis, porci, agni, & simiæ inseruit, per hoc (certè
„nescius) declarans prædictorū 4. animalium in vino ma-
„, defactis quandam futuram similitudinem. Quæ postre-
ma Rabbinorum alii plenius sic percensent? Nempe
quum Noæ vineæ serendæ manum ad moveret venisse Sa-
tanam stantemque ante eum dixisse: Quid conseris? Quo
dicente vineam: Retulisse: cui bono? Tum reddidisse
Noën, fructus ejus dulces esse & humidos & siccios, de iis-
quesieri vinum, quod cor hominis lœtificet, ut scriptum
invenitur. Hic Satan: age jungamus operas. Cum
que respondisset Noë: Quod felix faustumque sit, Satan
adduxit agnum eumque occidit sub vite, similiter leonem,
porcum, simiam, stillavitque sanguinem eorum in vine-
am & potavit eam de sanguinibus. Eò indicio quod ex
libro Thancbum addit Schot. l. c. quod antequam homo
bibat de vino, sit instar agni, qui nihil quicquam novit &
sicut ovis: si bibat decenter, fortis est ut Leo & dicit sibi
similem non esse in mundo, cum bibit plus æquo, porco
fit ad similior quise inquinat lotio & sordibus: Inebria-
tus similis sit simiæ stanti, saltanti, ludenti, turpe loquen-
ti nec sciat quid faciat. Rursum alii omissa simiæ de reli-
quis tribus animalibus eandem narrant fabulam atque ad
exilia tria suæ gentis adplicant, quorum primum sub Ä-
gypti Rege, ut agno alterum sub Nebuchadnessaro, ut le-
one, tertium sub populis, quos cum porco gens impia &
excœcata odio aliorum populorum componit.

S. 13. Missis autem fabulis à scopo præsente ferè alienis, in quæstionem propositam altius pro ingenii modulo
descen-

11 VOTU

descensuros celeberrimi Kircheri hic sententiam expende-
re, operæ pretium erit. Ille verò p. m. lib. i. Arc. N. cap 9. & 10.
supponit, Noëmum pro insita sibi à Deo sapientia singulari
in media arcæ contignatione quā βεωμαθδοχεῖον seu Maga-
zinum (uti superiorem ὁριζοτεροφεῖον, inferiorem ζωτερο-
φεῖον) vocat, non tantùm animantibus in arca conclusis de-
commeatu per annum spatium sufficienti prospexit,
sed etiam de iis rebus necessariis qui renascentis Mundi
seculo usui esse poterant. *Præviderat enim (inquit) se*
agros immensa limi coacervatione oppressos ad culturā
sine instrumētis ad id necessariis reducere minimè posse,
unde eum magnam eorundē à nepotibus Tubalcaim fa-
bris ferrariis, ante Diluvium elaboratorum copiam com-
parasse verisimile est, quæ etiam intra arcam opportuno
loco reposuit. Quoniam verò sine seminibus, granis fru-
mentaceis, omnis generis leguminibus agrorum cultura
otiosa foret; nec terra statim sponte sua frumenta produ-
cere posset, de magna eorundem abundantia, cùm in ani-
malium cibum, tūm in agrorum posteri mundi semen-
tem necessarium providit. Et post pauca: Quoniam rur-
sus, plantæ omnes, frutices, arboresque frugiferæ intra li-
mosam terrestrium quisquiliarum congeriē altūm sup-
pressæ, non statim primo post diluvium anno germinare
fructusque desideratos proferre poterant; verisimile est
Noëmū pro sua providentiâ nonnulla hujusmodi fructi-
ferarum arborum germina in hunc finē Arcæ inseruisse,
ut ea finito diluvio, illi statim in plantationem unicè fer-
virent. Atque luculenter patet ex vitibus plantatis, post
Diluvium; qvum difficile videatur, statim post Diluvium
eum hujusmodi vitiū germina, utpote luto sepulta repe-
riffe, cùm germinationem arborum non nisi multis pōst
annis perfectè effloruisse vero haud absimile sit unde ea

C

data

„data opera intra Arcā conclusas sēcum detulisse ex dictis
„constat; quod & de cæteris hisce similibus intelligi velim,
„de quibus etsi facer Textus sileat, ex uno tamen hujus-
„modi exemplo, quid de reliquis actum sit, cognoscimus.
Eandem sententiam repetit pluribus ac confirmat lib. 3. c. 2.
p. 180. his inter alia verbis, quæ, cum in cuiusvis manu liber
haud sit, transcribere itidem haud pigrabimur: *Certum*
est neque semina immediatè post diluvium, neque vites, neque
fructiferarum arborum radices Noam obtinere potuisse, cum
omnia profundi & limosi sedimenti aggregatione jam sepulta
squalerent, neque etiam si semina jam in gramen assurgerent,
ad multos tamen menses maturescere poterant; & conse-
quenter fame enecari eos necessè erat, si aliunde copiosam fru-
menti aut racemorum provisionem paratam non habuissent.
Ego itaque ex hujusmodi actionibus concludo, Noëmum, non,
uti nonnulli interpretes hujus loci imperitè exponunt est e-
mergentibus derepente post diluvium germinibus, segetum
& recentum uvarum racemis & agros consitos coluisse &
vineas plantare cœpisse: Hoc enim falsum esse ex dictis pau-
lo ante rationibus luculenter patuit: sequeretur enim sege-
tes statim post diluvium non tantum ex seminio frumentaceo,
aut vitibus infra fæces limosas relictis statim restoruisse; sed & jam
ad messem quoque colligendam, vindemiamque instituendam oppor-
tunas aptasque fuisse, quod & climati montis Ararat, præsertim ver-
no tempore prorsus contrarium esse quis non videt? Hactenus Kir-
cherus. Cujus conjecturæ dicam an planissimæ adfertiōni uti vel per
superius allatam rationem subscribere non possumus, ita quid ejus
rationibus insit ponderis ac roboris breviter videbimus. Quod
verò primum ac potissimum urget de limi in diluvio coacervatio-
& fruticum hinc ac frugum omnium oppressione, id de omni-
bus promiscuè editissimis etiam, qualis ille fuit in quo arca conse-
dit, (ut paulò post dicetur) locis perperam mihi videtur conjici ne
dum asseri. Si enim quod ipse vult, nihil naturæ novum aut inas-
suetum.

Suetum facile affingendum, etiam hic terream illam ac graviorem
molem infima quæque loca petuisse dicemus. Quin neque egredi
Noæ aut animalibus ex arca etiam diutissimè in terram jam appulsâ
licuisset, si quidem illa regio limo viscoso ac squalore tam alto æquè
obruta fuisset. Quod quidem & ipse Autor agnoscere videtur in
part 2.lib.3 cap.1 p.179. Et quò plantasset Noah tot palmites, ex qui-
bus tantum vini vindemiare potuisset? Deinde quod ipse *providen-
tiam singularem* interpretatur, si Noë ex unoquoque seminum, fru-
gum, plantarum, arborum &c. genere tantum, quantum ad instau-
randam posteri seculi copiam sufficeret, secum in arcam assumisset,
id, si præsertim injussu divino factum, *diffidentiam singularem* quis
potius interpretaretur, in viro tam justo haud probabilem. Quid?
quod nec universo earum rerum generi adservando locus satis am-
plus, certè non cuique satis commodus suppetere in arca potuit, qvum
aliud frigidum aliud calidum, humidum siccumve situm ac sedem
vigori suo servando desideret. De temporis porro brevitate nihil
est quod objiciat, quum eandem moram fructus ex ejus plantatione
quam ex propriâ germinatione haud dubiè requisiverit. Denique
de arboribus in ipsò diluvio integris à DEo servatis dubitare eos non
sinit columba surculum olivæ in arcam deferens. *Quem quidem
vel in recisâ & fluctuante in æquore arbore olivæ, vel in colle aliquo
Arce vicino à Columba forte repertam*, adfirmanti facile Kircher
non æquè facilè credimus, qvum decerptum illum & virentem sacra
nobis pagina haud obscurè indicet.

§. 15. Sed ut in primæ vitis à Noacho satæ patriam quoque cu-
riosius nunc inquiramus, necesse erit, ubi ipsa considerit Arca, regio-
nem nosse. Circa eam enim diutina Noachi mora non obscurè vel ex
ipso textu sacro sæpius citato colligitur. Agriculturam certè peregrin-
ando exercere non potuit. Plantando insuper vineam, operam lu-
sisset, nisi fixas ibi sedes posuisset. Quare Noachum si non totam vi-
tam, maximam saltim ætatis partem eò loci transegisse putârim, quô
arcam struxerat, vineam plantaverat, primasque sedes fixerat. Va-
gari enim & peregrinari in primordiis instaurati orbis molestum erat
& luctuosum vitæ genus, cum terra adhuc rudis, hispida spinis, vepri-
bus obsita & ubique sine magno labore & culturâ inhabitabilis esset,
cumque nulli adhuc tramites extarent, quibus homines aut animalia

ab uno loco in alium transire poterant. Eadem & Kircheri l.c. p. 2.
2. lib. 3. c. 1. pag. 180. aliorumque sententia est, confirmata insuper ab
illo his ex Beroſo adductis verbis. *Finito diluvio cum Arcain Gor-*
dio monte Armeniæ confedisset, Noë diu ibi mansit, suosque filios pri-
mum docuit agriculturam, artesq; colendi vites & conficiendi vinum
& ceremonias colendi Deum. Multa quoque naturalium arcana man-
davit literis, que apud Scythas Armenos solos sacerdotes legere, doce-
re & discere fas est &c. addiderim hic ego: si credere fas est.

§. 16. Cæterum locus ille egressionis ex arcâ, in sacris אַרְרָת Ararat dictus, qui & ubi situs sit, maxima deprehenditur inter interpretes dissensio. Drusius cum & Goropius Becanus ac Raleghus Anglus per congeriem montium exponunt. Id quod aliis, præferunt Roberto Sheringhamo, in de Anglor. Gentis origine cap. 15. ad mentem S. Script. non satis appositum videtur, qui regionis potius, quam montis ubi arca constiterit nomen interpretatur. Locum ipsum verò in Armeniam collocat Drufus, eique nomen ab Armenis Διοβατήρειον i. e. egressorium factum addit. Berosus non Annianus duntaxat ille sed verus etiam à Josepho citatus arcem ad Armeniorum montium juga diminutis aquis tanquam ad portum appulsam, & fragmina quædam lignorum & clavorum ejus ad sua usque tempora permansisse refert, ex quibus abrasum bitumen incolæ istius loci amuleti vice gestarunt. Annianus verò Berosus in sacrificiis, ad DEOS scilicet placandos veteres bitumine illo usos fuisse narrat.

§. 17. Pro Armenia ex recentioribus pugnat quoque Cl. Bochartus qui ex professo hac de re Phal. L. 1. c. 3. Hornius, Are. N. §. VII. p. 25. & hos secutus novissimè Frider. Spanheimius F. Introduct. ad Geograph. S. Seet. 1. n. 2. p. 9. Qui postquam varias circa hanc quæstiōnem rejecisset opiniones: v.g. habitasse Noachum circa Damascum Syriæ ad Libanum montem, struxisse secundum Arabes Thamanim urbem; penetrâsse in Italiā, hinc dictam à vineæ plantatione Oenotriam; substitisse arcam in Phrygiæ aut in Scythia montibus; superesse hodieque arcam in summo montis fastigio haud longè à mari Caspio, quod & nuperus Itinerarii conditor tradidit &c. Demum subjungit: *Fidem verius merentur quæ ex Scripturæ & ex consensu Eruditorum mta sunt. Arcâ vi ventorum aquarumque ad Borialiores Armenia montes impulsâ, Noachum deinceps cum suis*

suis in cultiorem orientis partem sive Assyriæ sive Mesopotamiaæ, apta serendis agris & colendæ vineæ concessæ Gen. XI.2. Arnrath igitur cuius in excelsø monte substitit arca omnino Armeniam esse Mesopotamia & Assyriæ ad septentrionem, in quam filii Sennacheribi profugi z. Reg. XIX.37. &c ap. Josephum Antiq.lib. X. c. II. Porro Montem Arnrath eundem esse seu cum eorum aliquo, quos Greci Gordios, Gordos vocarunt, seu partem aliquam Tauri montis eminentiorem, qui ab ortu in occasum Armeniam Cappadociam à Mesopotamia, Syria, Ciliçia dividit. Armeni vocant Mesesousar i.e. montem arcæ, omnium altissimum & quasi à reliquis Armeniae montibus disjunctum, infra quem urbs Nak-sivam i.e. Navis statio, quam à Noacho conditam volunt ferè in confiniis Mediae. Cl. Kircherus loco sèpè citato postquam Lib. II. cap. XI. p. 158. in Appendice erotematica montem Arnrath à Caucaso & Tauro distinxerat ac inferiorem utroque illò dixerat, libro sequente cap. 4. p. 185. hæc ponit: Arnrath Mons est, ut vulgata lectio habet, Armeniae, non quod is mons sit separatus ab aliis, sed quod in iis montanis Arnrath, que longa jugorum catenatione, à Chaldaëis Cardæi montes dicuntur, universam Armenianam Persidemque ab occasu ad ortum determinant, Arc. isteterit. Mons est altissimus & pènè inaccessus & quemadmodum mihi Patres nostri, ex India per Persidem in Europam reduces narrarunt, in tantam longitudinem extensus, ut ad ocliduum semper in conspectu habuerint verticem ejus, perpetuâ nivium in vetemtarum coacervatione coopertum. Montes hi à Ptolomæo vocantur Gordiani, eorumque longitudinem ponit. 75. grad. 39. grad. latitudinem qui ratione variarum Regionum circumiacentium varias adpellationes sortiti sunt; Siquidem nonnulli caucum, quidam Taurum dicunt. Persæ & Armeni Arem Noæ i.e. habitationem Noæ adpellant, ob Arcam, quæ in eo quievit. Et mons quidem inter altissimos orbis montes unus ab ortu respicit Persidem, ab occasu Georgiam, sive Iberiam & Armeniam minorem, à Meridie Mare Persicum à Boreâ Mare Hircanum seu Caspium, in Medorum Parthorumque regionibus ingentes hydropolacii Lacu à Noa ditatum, quod ingentibus fluminibus amnibusque i.e. Euphrati. Tygri, Araxi & Hydaspi aliisque originem præbet. Ad hujus montis radices hodiè Monasterium Nachsevan, ubi Patriarcha Armenorum residet, existit, nobili bibliothecâ, historiisque quâ sacris quâ profanis spectatissimis.

num. Paria ferè testatur celeberr. Olearius *avtobiogr* in suo *Moscopersico Itinemrio*, ubi fol. 398. Germ. edit. figuram montis Ararath videre est & descriptionem prolixiorem, quam inter & hoc quod hodiè ab Armenis dicatur *Messina*, à Persis *Agri*, ab Arabibus *Subcethan*, omnium inter Caucasi juga maximum, à mari Caspio 15. ferè mill. Germ. distans, in quo partem adhuc Arcæ sed in petram conversam restare dicunt Persæ & Armeni.

§. 18. Scythiam contrà potius, primæ vitis Noachicæ patriam adserendum inter alios ivit laudatus *Sheringhamus l.c.* & quem ipse suæ adsertionis autorem ac testem laudat, B. *Lutherus*, qui in *Emais s. Imais* montibus, quos Macedones, teste *Strabone* (*Geogr. l. 15.*) & *Plinio* (*L.V.c.27.p.m.289.Ed.Hack.69.*) Caucasum vocabant, subsidisse arcam putavit. *Vid. laudat. Dn. D. Job. Olear. i.c. ad Gen. II X. v.4. ad vocem, Hare* (*Gebirge.*) Et sanè rationibus non fculneis nisi videntur qui sic sentiunt, dignis certè quæ laudiantur. Armeniæ igitur quò minus tribui honor ille possit, obstarre putant, quod serendis vitibus inepta dicatur. Ita enim de ea laudatus *Strabo* (*VII. Geogr.*) *Ἐν αὐτῇ ἡ τῇ Αρμηνίᾳ πολλὰ μὲν ὄγη, πολλά το ὀρεόπεδα, τούτοις γένιοι αἴπελαι Φύεται παδίαι*. In ipsâ autem Armenia multi sunt montes, multæ montanæ planities, in quibus ne vitis quidem facile nascatur. Circa montes Imaos autem in Margianâ atque in ipsâ etiam Scythia ad orientem præstantissimæ vites nasci feruntur. Deinde quod de filiis Senacheribi dicitur, eos occiso patre in terram Ararath fugisse, id miminè de Armenia, ubi non magis tuti fuissent quam in Assyria, accipiendo iisdem videtur. Armenia enim cum cæteris omnibus in circuitu gentibus, demptis Scythis & gentibus Israeliticis, Regibus Assyriæ paruit. Et Rabbini eosdem Pro-selytos fuisse ac in terra Canaan sepultos tradunt. De fragminibus arcæ porrò in Armeniae montibus & Berosi & sequiori tempore reliquis quod proditur, suspectæ ipsis fidei est, quod & ab illo non pro re explorata sed ex rumore narretur; & fieri citra miraculi insignis speciem haud potuerit, quin ferrum rubigine, lignum putredine per tot tantasque cœli ac temporum injurias pridem fuerit absumtum. Aut si omnino servatum ac vi antitoxicâ & amuleticâ, qua ajunt præditum; auferentium certatim copiis quomodo tam diu suffecisset?

§. 19. Cur autem ab Hebræis Scythia nomen Ararat sortita sit, factum

etiam putat Sheringh. l. c. p. 373. ab טְרִיא quod fluvium lacum aut stagnum aquarum significat; ibi enim innumeri fluvii & nobilissimus lacus Mœotis. Hujusque rei testem Gorionidem appellat, qui Alaniam Scythiae regionem à Tanaide usque Caucasos montes protensam partem Ararat fuisse testatur. Neq; adversari huic sententiæ videtur quod in Chaldaica versione montes Ararat vocentur montes Kordu, uti in Arabica Karud, quod de Kardiaëis s. Gordiaëis in Armeniâ montibus vulgo accipitur. Nam non minus Imaos quam Armenios montes Gordyæos dictos, vel ex Epiphanio, qui eos in regione Armeniae vicinâ, non in ipsâ Armeniâ collocat, idem evincere satagit. Ac præterea Arianus (Lib. 3.) id innuit, qui pugnam Alexandri cum Dario descripturus, Alexandrum ait per Assyriam iter direxit se Tygrim dextra habentem, à lœva Σογδιανῶν ὁρη Sogdianorum montes, i. e. Imaos, Curtius verò qui expeditionem illam Alexandri adversus Darium Romana lingvâ scripsit, eosdem montes Gordyæos vocat. Sic enim ille lib. 4. c. Rex impetu animorum utendum ratus, secundâ vigiliâ castra movet: dextra tygrim habebat, à lœva montes quos Gordyæos vocant. Ubì Imaum s. Caucasum non Armeniae montem Geographis itidem Caucaium dictum sed illum intelligit, qui ad Babyloniam Orientem sitis montibus cæteris omnibus in illâ congerie excelsior est, Æschilo (Prometh. vinct.) hinc ὡρη ψυχρό, Montium altissimus & Aristoteli lib. 1. Meteor. maximus eorum qui ad ortum aestivum sunt tūm multitudine tūm altitudine, dicitur. Ac certè arcam eò loci Divinâ providentiâ ductam esse oportet, qui cæteris omnibus excelsior (quidquid demum Kircherus l. c. hic excipiat) quique primum detectus, pabula per annum diluvianum jam consumta exeuntibus animalibus præbere posset. Quod quidem Scythæ, antiquitatem suam contra Ægyptios afferentes ratione adeò clarâ de regione suâ demonstrarunt, nam & ipsi rem callebant, atq; diluvii universalis notitiam aliquam habebant, ut superatis Ægyptiis illi semper antiquiores visi sint, utq; ipsi veteres Romani, Scythes humani generis instaurazione sibi merito vendicare potuisse existimarent. Justinus Scythaum rationes explicat, hosque hunc in modum disceptantes inducit Histor. 1. l. 2. c. 1. Quod si omnes quondam terræ submersæ profundo fuerunt, profecto editissimâ quamq; partem decurrentibus aquis primum detectam; Humillimo autem solo eundem aquam diutissimè immoratam, & quanto prior quæq; pars ter-

marinis

mrum siccata sit, tanto prius animalia generare cœpisse. Porrò Scythia adeò editorem omnibus terris esse, ut cuncta flumina ibi nata in Mæotim, cum deinde in Ponticū & Ægyptum Mare decurrant. Ægyptum autem, quæ tot Regum, tot seculorum cura impensaq; munita sit, & adversum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus, tot fossis concisa, ut cum his arceantur illis recipiantur aquæ; nihilominus colini, nisi excluso Nilo, non potuerit, non posse videri hominum vetustatem ultimam, quæ sive ex aggerationibus regum sive Nili trahentis limum, terrarum recentissima videatur. Nos ut alia in hanc rem argumenta brevitatilitantes nunc transeamus, & nostram deniq; mentem paucis explicemus, accidisse hic Autoribus plerisq; deprehendimus, quod Plinius jam olim observavit, quando Lib. 6. c. 17. de Scythaum gente. Nec in alia, inquit, parte major Autorum inconstantia, credo propter innumeras, vagasq; gentes. Crediderim & ego propter plurima ac numero, quæ vocat idem ac recenset lib. 5. c. 27. unius ejusdemq; montis nomina. Quibus fit sæpè, ut qui adversâ fronte pugnare videntur Scriptores, solâ adpellatione discrepent. Quanquam id hîc quidem evenisse ita, non facile dixerim, cum in tam longinquæ ac spatiofissimo montium illorum Ararat tractu, qui solâ regione & situ vel speciemontiam eò pertinentium, differant, satis longè differant. Coeterûm nos posteriori illi sententiæ hactenus probatae, cù Nostratibus compluribus faventiores esse nō diffitemur. Jamq; chartæ ac temporis exclusis spatiis, quam polliciti sumus partem hujus discursus MYTHOLOGICAM, alii cum Deo diei reservamus, enixè B. L. rogantes, ut quod cultui hîc forte & elaborationi curationi deesse viderit, qvùm ipsius spatii, quâ hæc exaranda fuerunt, tûm librariæ etiam supellestilis huic themati necessariæ angustiam interpretetur, atq; citra eas, quas ipsum alias Athenæū ferre præsentî poterat, suppetias Schediasma natum meminerit. Quanquam nos ex illustri WERTHERIANA Bibliotheca Beichlingensi gratiösè perquam ac, quantum fieri potuit liberalissimè adjutos non diffiteamur quin publicè potius grati deprædicemus. Atque sic jam quibus Jûdæi, ut ex illorum libris precum patet, verbis uti solent vinum bibituri, nos hîc concludimus:
ברוך אתה יהוה אלוהים
מלך העולם בורא ערי הגַּת:

Benedictus sis DOMINE DEUS, Rex Mundi, qui creas fructum
VITIS!

Verw. E162/1